

Knihy našich pedagogů nadchly porotce Magnesie Litery

23.4.2025 - Adam Pluhař | Technická univerzita v Liberci

Kniha „Návrat domů: Po stopách obětí holocaustu v Liberci“ mapuje životní osudy deseti rodin, intelektuální a podnikatelské elity města, které fatálním způsobem zasáhlo tak zvané konečné řešení židovské otázky. Nezachránila je ani skutečnost, že se většina z nich hlásila k německé národnosti. Ze 771 libereckých mužů, žen a dětí, označených za Židy/Židovky, přežilo druhou světovou válku pouze 55. Kniha přibližuje životy několika z nich a alespoň symbolicky je vrací do paměti města, domů.

Jedná se zároveň o jeden z výstupů projektu historičky Kateřiny Portmann a studujících katedry historie z TUL „Návrat domů“. Je výsledkem dlouhodobého výzkumu katedry historie Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TUL (FP), který vede Kateřina Portmann. Před časem projekt získal od Města Liberec cenu Kulturní počin 2024. Psali jsme a více o projektu.

Návrat domů: Po stopách obětí holocaustu v Liberci je v širší nominaci v kategorii Litera za nakladatelský čin. Knihu v loňském roce vydal Kalendář Liberecka.

„Zjištění, že se naše kniha dostala do širší nominace v rámci prestižních knižních cen Magnesia Litera v kategorii ‚Litera za nakladatelský počin‘, mě překvapila i potěšila. Je pro mě velkým uznáním naší práce, a tím pádem i inspirací do budoucna. Velké poděkování v tomto kontextu směřuje k nakladatelství Kalendář Liberecka, které knize věřilo a odhodlalo se na ni vsadit, o čemž svědčí i její neobvyklé grafické zpracování a pečlivá redaktorská práce Jany Patkové,“ říká Kateřina Portmann a dodává: „Pro mě jako historičku a vysokoškolskou pedagožku je velmi cenné, že se do nominace dostala kniha, jejíž autorský tým, až na Tomáše Petru, tvořili naši bývalí studenti a studentky. Velkou radost mám i z toho, že se do nominace dostala kniha z regionální univerzity a regionálního nakladatelství.“

Oficiální web Magnesie Litery nominaci zdůvodňuje takto: *„Velmi pečlivě, detailně zpracované příběhy libereckých občanů, kteří byli v rámci norimberských zákonů označeni za Židy, a byli tudíž nuceni se vystěhovat či skončili ve sběrných táborech. Z těchto lidí přežila a vrátila se domů necelá desetina. Právě na ně nedává tato kniha zapomenout přesně ve znění citátu z Talmudu: ‚Člověk je zapomenut pouze tehdy, je-li zapomenuto jeho jméno.‘ Za pozornost stojí i krásná, kultivovaná a vycizelovaná typografie s výtečnou, několika průseky doplněnou obálkou, která umocňuje vyznění textů.“*

Pavel Novotný není jen germanistou a vedoucím katedry německého jazyka FP, ale i básníkem a prozaikem. Cenu Magnesia Litera získal už v roce 2020 za básnickou sbírku Zápisky z garsonky. Přečtete si rozhovor s Pavlem Novotným vztahující se k oceněným Zápiskům z garsonky. Jeho nejnovější počin – miniromán Babička – navazuje na knihy Zápisky z garsonky, Dědek a Procedura. Porotci Magnesie Litery Babičku zařadili do širšího výběru Litery za prózu.

Také Babička je silně spojena s prostředím Liberce, poprvé jde ale o čistokrevnou prózu. *„Próza je v tomto případě adekvátní ke zpracovávanému tématu. Na portrét oné racionální a praktické ženy by se verš prostě nehodil, byl by v přímém rozporu s jejím charakterem. První črty jsem zkoušel ve verších, ale bylo jasné, že to nefunguje správně,“* vysvětluje Pavel Novotný změnu způsobu vyprávění.

Na babiččin život nahlíží jako vnuk zprvu dětskýma, postupně stále dospělejšíma očima. *„Pohled vypravěče se tu postupně mění: tak trochu se tu střídají role. Vypravěč je zpočátku dětsky pokorný, bojácný, plný respektu, postupem času se ale emancipuje, dospívá, je plný rozletu, mnohdy i drzý, zatímco babičce naopak ubývá sil a její akční rádius se zmenšuje. S tímhle procesem se postupně mění i jazyk, kterým text promlouvá,“* přibližuje zvolený styl Pavel Novotný.

Jen na čtenáři je, jak jej kniha zasáhne. Pohnutky, které vedly autora k napsání knihy, docent Novotný vysvětlovat nechce. *„Vždycky se řídím fascinací, jakousi nutností danou věc zachytit, sepsat, a moje babička ve mně nechala spoustu obrazů, formujících momentů. Tato kniha je součástí širšího cyklu, který z různých perspektiv mapuje téma rodiny. Chtěl jsem určitě napsat strhující text a snad se mi to i povedlo, ale co jsem jím chtěl říct, ať si každý domyslí sám, ať se v něm každý zabydlí po svém.“*

Název knihy vybízí ke konfrontaci s klasickým dílem české literatury devatenáctého století. Nejde jen o změnu kulis, ale také charakterů, systému hodnot a v neposlední řadě o literární stavbu. Podobně jako v díle Boženy Němcové je postava babičky pevnou harmonizační instancí, ovšem tato stabilita se nakonec ukáže být pouhou iluzí. Autor přiznává, že je v názvu narážka na Boženu Němcovou. *„Ale babička je tu už někým dosti jiným: je to moderní žena, která hojně cestuje, fotografuje a filmuje, buduje kariéru a podobně. Na druhou stranu má s onou dávnou babičkou společné to, že vzbuzuje všeobecnou úctu a je značně nesmlouvavá. Tajemství, které v sobě nese, je hrůzné a temné - rozkrývám je pouze částečně, protože mnohé příšernosti působí silněji, zůstávají-li nevysloveny, nebo jsou proneseny jaksi mimochodem, jakoby nic.“*

A co docent Novotný říká na fakt, že porotci Magnesie Litery doporučují Babičku širokému čtenářstvu? *„Vím jistě, že ten text je dobrý, zdařilý, vybroušený v každém slově. Ceny či nominace jsou jistě milá věc, ale primární pro mě je právě tohle vědomí, že mi text funguje a že na něj reagují lidé, kterých si vážím. Píšu velice pomalu, rád bych psal víc, ale vyžaduje to velkou míru koncentrace a zklidnění. A to není tak úplně jednoduché. Důležitější než ceny je pro mě tvůrčí svoboda a zázemí.“*

Více o knihách nominovaných na cenu Magnesia Litera.

Záznam z vyhlášení 24. ročníku Magnesie Litery bude 24. dubna ve 20:15 přenášet ČT Art. Večerem provedou Daniela Brzobohatá a Saša Michailidis.

<https://tuni.tul.cz/a/knihy-nasich-pedagogu-nadchly-porotce-magnesie-litery-160755.html>